

УДК 336. 71 (477)

Р.В. САЗОНОВ¹, асистент, І.С. СЛЮСАРЕНКО, студентка, В.І. ТРОЯН, студентка
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан банківської системи України. Проведено порівняння провідних банківських установ України за такими показниками як обсяг активів, сукупні зобов'язання, сукупний капітал, кредитний портфель та фінансові результати. Розглянуто основні проблеми, що стримують розвиток банківського сектору, запропоновано шляхи їх вирішення.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Сьогодні у будь-якій державі банківська система відіграє ключову роль, оскільки саме вона забезпечує функціонування грошового ринку, активно обслуговує і впливає на всі економічні та соціальні процеси, виступає важливим складником інвестиційного процесу. Без розвинутої банківської системи неможливо уявити розвинуту економіку держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням питань сутності та функціонування банківської системи займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Серед зарубіжних варто відзначити Дж.М. Кейнса, Дж. Вітлі, Д. Раймонда, Ф. Фрідмана та ін. Вагомий внесок у дослідження банківської системи зробили вітчизняні вчені-економісти: О.Василик, О.І. Кіреєв, Г.І. Кравцова, А.М. Мороз, С.В. Мочерний, В.О. Онищенко, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук та ін.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан банківської системи та висвітлити проблемні аспекти її розвитку.

Викладення матеріалу та результати. В економічній літературі існують різні підходи щодо визначення поняття банківська система.

Кравцова Г.І. вважає, що банківська система - це «сукупність різноманітних видів банків і банківських інститутів у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні у визначений історичний період» [5].

Дещо інше визначення пропонує Онищенко В.О, який розглядає банківську систему, як законодавчо визначену, чітко структуровану сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю [4].

Професор С.В. Мочерний говорить, що банківська система - «це сукупність фінансових установ грошового ринку у їх взаємозв'язку і взаємодії, діяльність яких законодавчо визначена» [2].

Проаналізувавши твердження окремих науковців можна запропонувати таке визначення банківської системи - законодавчо визначена, ієрархічно структурована система взаємозв'язаних банківських установ, які здійснюють мобілізацію грошових коштів та надають різноманітні послуги.

Згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність» банківська система України складається з Національного банку України та інших банків (державних і комерційних), що створені і діють на території України відповідно до закону. Основу банківської системи становлять банки України та іноземні банки, що здійснюють діяльність на території України через належним чином зареєстровані представництва [1].

Банк - юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Для аналізу банківської системи проведемо порівняння провідних банківських установ України за такими показниками як обсяг активів, сукупні зобов'язання, сукупний капітал, кредитний портфель та фінансові результати.

Тож для початку розглянемо динаміку кількості функціонуючих банків в Україні (рис. 1) за останні шість років.

Як видно з рис. 1 на початок 2012 р. в Україні кількість зареєстрованих банків становить 198. Кількість банків, що мають ліцензію на здійснення банківських операцій склала 176. У країні ді-

ють 53 банки з іноземним капіталом. У повній власності (100 % статутного капіталу) іноземних інвесторів перебуває близько 22 банки. У цілому частка іноземного капіталу зростає, що свідчить про підвищення залежності банківської системи України від іноземних інвесторів [7].

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків України у 2007-2012 рр.

Що стосується сукупного обсягу активів банківської системи за даними НБУ станом на 1 січня 2012 р. він становив 1054280 млн грн., приріст з початку року склав 112192 млн грн. (11,91 %), в основному він відбувся за рахунок зростання кредитних вкладень банків (рис. 2.).

На початок 2012 р. структура активів мала такий вигляд (у дужках - значення на 01.01.2011 року): 58,97 % (60,80 %) - кредитний портфель та лізинг; 10,33% (10,04%) - коррахунки в інших банках; 8,64 % (8,70 %) - інвестиційний портфель (державні цінні папери та вкладення в акції інших підприємств); 4,96% (4,68 %) - депозити та кредити в інших банках; 4,14 % (4,24 %) - матеріальні та нематеріальні активи; 2,40% (2,75 %) - готівка, чеки та банківські метали; 0,18 % (0,17 %) - інвестиції капіталу; 10,38 % (8,64 %) - інші активи [7].

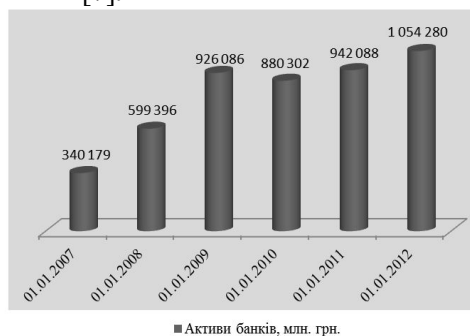

Рис. 2. Сукупні активи української банківської системи за 2007-2012 рр.

На 01.01.2012 р. найбільшим за обсягом активів є ПриватБанк (142236,7 млн грн.), що належить українським бізнесменам. Його найближчими переслідувачами є дві державні установи – Укрексімбанк (72393,8 млн грн.) і Ощадбанк (77225,6 млн грн.). Примітно, що обсяги активів цих трьох фінансових установ на початок 2012р. стали найвищими порівняно з іншими (рис.3) [6].

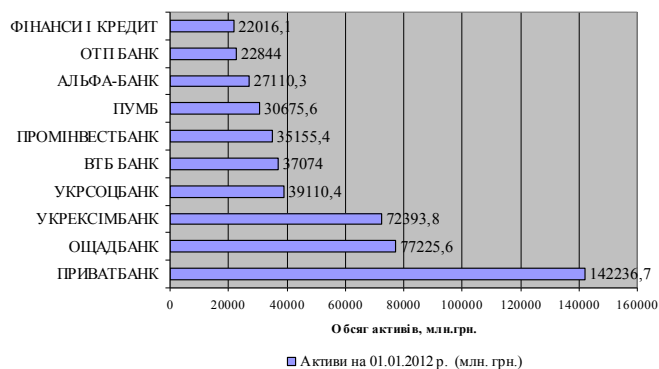

Рис. 3. Рейтинг банків України за обсягом активів

Стосовно сукупного обсягу зобов'язань українських банків, то він зріс на 94430 млн грн., що на 11,74 % більше за 2010 рік, і станом на 01.01.2012 р. склав 898 793 млн грн. (табл.1) [7]. Варто відзначити, що випереджаючі темпи зростання порівняно з зобов'язаннями показує обсяг залучених коштів від фізичних осіб. Так їх розмір збільшився на 35472 млн грн. (на 13,10 %) до 306205 млн грн. станом на 01.01.2012 р. Деталізацію окремих складових зобов'язань банків наведено у табл. 1.

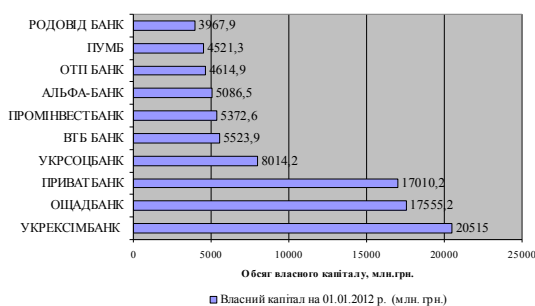
Таблиця 1

Сукупні зобов'язання банківської системи, млн грн.						
Назва показника	01.01.2007р.	01.01.2008р.	01.01.2009р.	01.01.2010р.	01.01.2011р.	01.01.2012р.
Зобов'язання банків	297613	529818	806823	765127	804363	898793
У тому числі кошти суб'єктів господарювання;	76898	111995	143928	115204	144038	186213
із них строкові кошти суб'єктів господарювання	37675	54189	73352	50511	55276	74239
Кошти фізичних осіб;	106078	163482	213219	210006	270733	306205
із них строкові кошти фізичних осіб	81850	125625	175142	155201	206630	237438

Зростання обсягів залучених банками коштів від фізичних осіб поряд зі збільшенням частки строкових коштів в зобов'язаннях, виступає позитивним фактором в фінансовій стабілізації банківської системи України, що свідчить про поступове відновлення довіри населення до банківських установ. Проте, за словами голови НБУ Сергія Арбузова, сьогодні на руках у населення перебуває близько 70 млрд. дол. [8].

Власний капітал банківської системи України (рис.4) зріс на 17762 млн грн. (12,9 %) і на 01.01.2012 р. становив 155487 млн грн. [7]. Але ж розмір власного капіталу і надалі продовжує бути меншим за розмір статутного капіталу, що пояснюється значними збитками банківської системи (рис.4.). Поряд із цим розмір регулятивного капіталу перевищує значення статутного капіталу на 6589 млн грн. станом на початок 2012 р. Показник адекватності регулятивного капіталу (H2) для банківської системи перевищує критичне значення, та становить 18,9 % станом на 01.01.2012 р., що свідчить про достатню капіталізацію банків.

Рис. 4. Сукупний капітал банківської системи, млн грн.

На початок 2012 р. Укрексімбанк залишається найбільшим у банківській системі України фінансовим закладом за обсягами власного капіталу (20515 млн грн.), що дає йому можливість ефективно працювати та здійснювати фінансову підтримку довгострокових, інфраструктурних, стратегічно важливих для національної економіки проектів (рис. 5) [6].

Рис. 5. Рейтинг банків України за показником власного капіталу

Станом на 1.01.2012 р. спостерігається зростання сукупного обсягу кредитного портфелю банків України (табл. 2). Зокрема, на початок 2012 р. розмір наданих кредитів збільшився на 70290 млн грн., що на 9,31 % більше порівняно з 2011 р.

З табл. 2 можна побачити, що у період 2008-2009 років банки активно розвивали кредитування населення (іпотечні, авто, споживчі кредити) за рахунок залучених з-за кордону коштів. За даними проведеного дослідження майже третина населення мала кредити. Головною проблемою стало те, що гроші надавалися споживачам на тривалий строк (5-7 років) для купівлі авто й 20-30 років для купівлі нерухомості, а закордонні кредити вітчизняні банки залучали на незначний строк - 3-5 років. Це в свою чергу призвело до кризового становища банківської системи.

Структура кредитного портфеля за об'єктами кредитування, млн. грн.

Показник	01.01. 2007р.	01.01. 2008р.	01.01. 2009р.	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.
Кредити надані	269294	485368	792244	747348	755030	825320
у тому числі: кредити, надані суб'єктам господарювання;	167661	276184	472584	474991	508288	580907
кредити, надані фізичним особам	77755	153633	268587	222538	186540	174650

Стосовно 2009-2011 років, то скорочення обсягів кредитів наданих фізичним особам відбулося за рахунок погашення іпотечних кредитів, які були надані ще до початку кризи. Поступово погашається іпотека, однак кредити на покупку нового житла практично не надаються. Припинено кредитування населення в іноземній валюті.

Більш стрімкими темпами зростає видача кредитів юридичним особам.

Серед українських банків за обсягом кредитного портфеля першу позицію займає ПриватБанк (95554,7 млн грн. - кредити юридичним особам та 24348,9 млн грн. - фізичним особам). ПриватБанк є найбільш привабливим банком для фізичних та юридичних осіб на фінансовому ринку України. За даними дослідження GFK Ukraine, кожний третій клієнт банківської системи України користується послугами ПриватБанку, а кожний четвертий вважає його своїм основним банком.

Рейтинг провідних банків України залежно від розміру та структури кредитного портфелю відображено на рис. 6 [6].

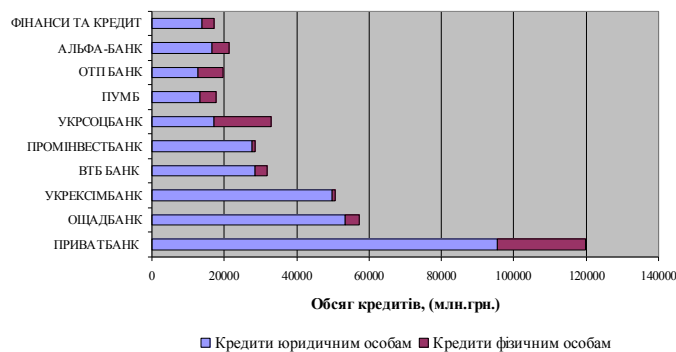

Рис. 6. Рейтинг банків України за показником структури кредитного портфелю

На сьогодні банківська система України продовжує демонструвати від'ємний фінансовий результат. Починаючи з 2009 р. деякі з банків України так і не зуміли вийти на рентабельну діяльність (табл. 3). Головним «баластом», який стримує українські банківську систему на шляху до прибутковості, виступають проблемні банки.

Таблиця 3

Найбільш збиткові банки України за підсумками 2011 року

Банк	Чистий збиток/прибуток на 1.10.2011 р., млн грн.	Чистий збиток на 1.01.2012 р., млн грн.
УкрСиббанк	-1 394, 631	-3 717, 329
Укргазбанк	-3 599, 471	-3 613, 984
Родовід Банк	-1 073, 686	-1 399, 093
Форум	-429, 722	-777, 209
Кредитпромбанк	-728, 416	-683, 808
Піреус Банк	-641, 108	-649, 574
Сведбанк	86,825	-520, 220
VAB Банк	-301, 872	-497, 361
Universal Bank	-319, 298	-418, 667
Інпромбанк	-313, 171	-406, 742

Найбільш збитковим у 2011 р. був Укргазбанк (-3 599, 471 млн грн.), а на початок 2012 р. - УкрСиббанк (-3 717, 329 млн грн.) [3].

За підсумками 2011 року сукупні збитки українських банків склали 4843 млн грн.

Найбільш прибутковим (табл.4) на 01.01.2012 р. є Приватбанк (1 425, 816 млн грн.). Друге та третє місця належать ОТП Банку (581760 млн грн.) та ВТБ банку (581 525 млн грн.) [3].

Найприбутковіші банки України за підсумками 2011 року

Банк	Чистий прибуток на 1.10.2011 р., млн грн	Чистий прибуток на 1.01.2012 р., млн грн
ПриватБанк	979, 718	1 425, 816
ОТП Банк	444, 903	581, 760
ВТБ Банк	385, 166	581, 525
Ошадбанк	384, 937	530, 991
Дельта Банк	518, 909	469, 338
Сітібанк (Україна)	270, 270	409, 216
Перший Український Міжнародний Банк	160, 754	268, 155
Сбербанк Росії (Україна)	146, 280	257, 081
Corporate and Investment Bank Credit Agricole Kiev	135,830	194, 311
Банк "3/4"	176, 112	192, 286

Висновки та напрямок подальших досліджень. Підсумовуючи, слід зазначити, що на сьогодні банківська система України має ряд проблем, серед яких:

недовіра населення до банківської системи;

велика частка проблемних кредитів у кредитному портфелі комерційних банків, що зумовлює низьку ліквідність банків, існування багатьох збиткових банків із "негативним" кредитним портфелем, банків, які перебувають у стані фінансового оздоровлення або у стані ліквідації;

недостатній рівень кваліфікації менеджерів і спеціалістів та брак досвіду кадрового персоналу;

висока концентрація капіталу у групі найбільших банків, що може призвести до розширення практики домовленостей і змов великих банків між собою у проведенні своєї діяльності, наприклад, у встановленні цін на банківські послуги;

низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору;

низька якість надання послуг за їх високої вартості;

проблема браку наукових рекомендацій щодо вибору сфер діяльності, пунктів та місць розташування банків, слабка наукова обґрунтованість аналітичної бази, недостатня увага до стратегічних проблем розвитку.

На нашу думку головна проблема банківської системи в Україні - це проблема довіри. Для відновлення довіри необхідно вжити такі заходи:

стабілізувати політичну ситуацію в країні;

стабілізувати курс гривні, що буде сприяти відновленню довіри населення до національної грошової одиниці України;

збільшити розмір Фонду гарантування вкладів фізичних осіб тощо.

Банкам насамперед слід зосередитися на своїй репутації, а репутацію банку створюють його працівники. У такому випадку треба звернути увагу на навчання персоналу, підвищення його кваліфікації, підвищити вимоги щодо набору нового персоналу.

Також важливим є ставлення до банку його клієнтів. Тому для популяризації банківських послуг серед населення необхідно використовувати різні нестандартні заходи маркетингу.

Список літератури

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» в редакції від 18.12.2011. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: **С. В. Мочерний** (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр «Академія», 2000. - 864 с.
3. НБУ назвав найбільш прибуткові та збиткові банки за результатами 2011 року. - Режим доступу: http://ua.prostobank.ua/depoziti/novini/nbu_nazvav_naybilsh_pributkovi_ta_zbitkovi_banki_za_rezultatami_2011_roku
4. **Онищенко В.О.** Основи банківської справи : навч. посібн. - Полтава: Вид-во ПДТУ, 1999. - 163 с.
5. Організація діяльності комерційних банків: Підручник / **Г.І. Кравцова, Н.К. Василенко, І.К. Козлова** та ін; Під ред. **Г.І. Кравцової**. 2-е вид., Перероб. і доп. - Мн.: БГЕУ, 2002. - 504с.
6. Рейтинг банків України. - Режим доступу: forinsurer.com/ratings/banks/
7. Сайт Національного банку України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
8. Українці тримають на руках \$50-70 млрд. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/36894>

Рукопис подано до редакції 21.03.12